GĦAD BAQA' X'JINĠABAR FIL-FOLKLOR MALTI

Angelo Dougall

Il-folklor Malti mhuwiex eżawrit daqs kemm jaħsbu xi wħud u, tabilħaqq, għad baqa' x'jinġabar. Fil-ktieb tiegħu *Il-Folklor Malti* , (t-tieni edizzjoni miżjuda) stampat mill- *Malta University Press* 1975, fil-kapitlu XVI, paġna 142 *et seq.*, Ġuże Cassar Pullicino, mimli bil-għomor, fil-kitba tiegħu f'dan il-ktieb, jagħtina parir, fost kollox, sabiex noqogħdu għal dawk li huma għajdut il-poplu u għal dak li jintqal, u sabiex niktbuh. F'paġna 151 ta' l-istess ktieb ikompli jħeġġiġna: " jeħtieġ l-ewwelnett li ssir midħla sewwa tal-poplu u li jirnexxielek titħabbeb biżżejjed biex tkun tista' tisma' minn fomm il-poplu dak l-għerf li sallum għadu bla miktub. Li kieku kulħadd joqgħod b'għajnejh u widnejh miftuħa kull fejn imur fil-gżejjer tagħna u jniżżel dak li jara u jisma' . . . . . ."

Dwar il-furbani Fid-distrett t'Isfel ta' Malta, speċjalment fost il-bdiewa ta' madwar il-bajja ta' Marsaxlokk għad baqa' fil-memorja tagħhom għajdut u rakkonti ta' nżul il-furbani fuq l-art għas-serq ta' ħwejjeġ u ħtif ta' nies. Għalkemm din il-bajja, għal mijiet ta' snin, kienet imħarsa b'fortizza, bi swar u għassiesa, xorta waħda l-furbani kienu kultant jirnexxilhom jinżlu bil-moħbi sabiex jissakkeġġaw u jaħtfu nies għall-jasar, jitilqu nkiss inkiss u jaħarbu fil-beraħ bla tarf tal-baħar. Ftit li xejn kienu jiġu suspettati, u dawn il-furbani kienu jsalpaw u jbaħħru bil-priża tagħhom lejn il-Barbarija. Baqgħu ġrajjiet u leġġendi msawrin mal-verita tal-ħajja ta' dak iż-żmien, u xi ġrajjiet minnhom għadhom magħrufa bħala "ta' żmien il-furbani". F'dak iż-żmien, madwar il-Bajja ta' Marsaxlokk, bini kien hemm ftit li xejn, ħlief għal xi rziezet l-hawn u l-hinn, xi wħud minnhom iffortifikati għalli jista' jinqala' għal għarrieda, u wieħed għadu jara minn dawn sa llum.

Katrina Niftakar xi qraba tiegħi minn dik in-naħa tad-Distrett t-Isfel, jirrakkuntaw li xi ħamsin sena ilu ftit jiem qabel mietet iz-zija Ġanna (mart iz-ziju Ġanni ħu n-nannu Kola) u li kellha qrib il-mitt sena, bdiet thewden: "Miskina! Min jaf x'sar minnha Katrina!" Kienet tirrakkonta li, meta kienet daqsxejn ta' tifla ta' xi għaxar snin, darba waħda filgħodu kmieni telqet bil-mixi miż-Żurrieq ma' Katrina, waħda żagħżugħa ħabiba tal-familja u li kienet ftit snin akbar minnha, sabiex jaraw xi qraba tagħhom f'Birżebbuġa. Dik il-ħabta, madwar ir-Ramla ta' Birżebbuġa u d-daħla ta' Kalafrana ma kienx hemm bini ħlief ftit irziezet u kemm tara b'għajnejk raba', għelieqi, siġar tal-ħarrub u qasab. Iz-zija kienet tkompli tirrakkonta li, kif waslu qrib ir-ramla, lemħu skuna li minn fuqha niżel gaj ta' baħħara li, malli lemħu lil dawn iż-żewġ tfajliet, bdew jiġru għal warajhom. Dawn it-tfajliet twerwru għax raw li kienu furbani, telqu jiġru u nħbew. Imma l-furbani bdew ifittxuhom u rnexxielhom jaħtfu lil Katrina, u billi z-zija Ġanna kienet moħbija sewwa ma setgħux isibuha għalkemm damu ftit ħin ieħor ifittxuha. Ftit wara l-furbani telqu lura lejn l-iskuna tagħhom iġorru 'l Katrina. L-iskuna salpat u tbiegħdet fil-beraħ tal-baħar bla ma ħadd biss induna x'kien qed jiġri! Imbilli dan il-każ ġie rrappurtat lill-kuntistabbli taż-Żurrieq! Bħas-soltu

kien tniżżel rapport fl-"okkorrenzi tal-pulizija" tad-distrett, saru t-tfittxijiet, imma kien kollu ghalxejn. Kien forsi t-thewdin ta' ziti, jew kienet wahda minn dawk l-ghajdut dwar il-furbani? Kif ġa ghedt, Mstejjer kienu hafna. "Miskina! Min jaf x'sar minnha Katrin!" baqghet thewden iz-zija Ġanna, qabel ma ghalqet ghajnejha ghal dejjem. Imma baqghet tiftakar fdik il-ġrajja kerha ta' tfulitha anke wara dak iż-żmien kollu. Kienet ġrajja li sseħħ darba kultant u bhala baqghu leġġendi fil-folklor taghna. Ghalxejn il-poplu ta' dawk l-inhawi, u maghhom kienu ġew oħrajn miż-Żurrieq, ħarġu jfittxu lil Katrina, imma Katrina għebet u baqghet ma nstabetx misruqa mill-furbani li, s a ftit aktar minn mitt sena ilu kien ghad kellhom liberta, minghajr hadd ma jżommhom li jinżlu fdik il-bajja; u l-leġġendi baqghu!

Ghal hafna nies ghad baqa' leġġendi ta' furbani kif ukoll rakkonti ta' ġrajjiet aktar qodma li baqghu jinghadu madwar dik il-bajja ta' Marsaxlokk, li s a ftit snin ilu kienet għadha miftuħa u esposta ghat-traffikar illegali

Ghar Hasan Domt hafna sa ma mexxieli biex wiehed bidwi minn Benghisa jtarrafli xi ħaġa ta' folklor minn dak li kien ghadu jiftakar. Kien bin ir-raba' joqgħod f razzett antik xi ftit maqtugh. Kien bniedem misthi u sensittiv. X iftit snin ilu kien qalli li baqa' jiftakar xi strofi ta' ghanja li kien sema' fi tfulitu. Ghar Hasan hu maghruf hafna bhala post ta' attrazioni turistika fdik In-naha ta' Malta mimlija leġġendi u rakkonti ta' furbani, imdawwar b'atmosfera ta' sibi. Manwel Grixti (1936-2003) kien baqa' jiftakar dawn il-ftit strofi minn ghanja li torsi kienet itwal; forsi wkoll kienet "ghanja tal-fatt" marbuta mal-leġġenda ta' Ghar Hasan, u Manwel kien joqghod fil-qrib ta' l-ghar:

Ghar Hasan

Din ghanja tislet il-hniena ,
Dwar tfajliet tant imsejknin,
Waqt li kienu jahdmu r-raba'
Ghal gharrieda misruqin.

Kien jisraqhom mill-ghelieql
Ta' l-inhawi ta' Hai Far,
Mill-irdum kien iniżżilhom
U jahbihom ġewwa l-ghar.

L-ommijiet jibku l-uliedhom
Ghaliex dawna ma nstabux,
U l-irgiel ghalxejn ifittxu
Ghax x'sar minnhom ma jafux.

Kien jonsobhom u jisraqhom
U jahbihom f Ghar Hasan,
Jehodhom lejn Barbarija
Ghotja ghall-harem tas-Sultan.

Dan Hasan kien furban ahrax,
Kellu qilla ta' ghafrid,
'Ma taghna sabulu rkaptu
Ma hallewhx jaghmel li jrid.

Dawn huma l-hames strofi baqa' jiftakar Manwe mill-ghanja li kien sema' fi tfulitu, imma ma qallix min kien -għannej u lanqas il-post fejn kien semaghha.

26-VII-2002

Razzett iffortiflkat. Bur Cassar
Triq il-Kartaġiniżi, Blrżebbuġa